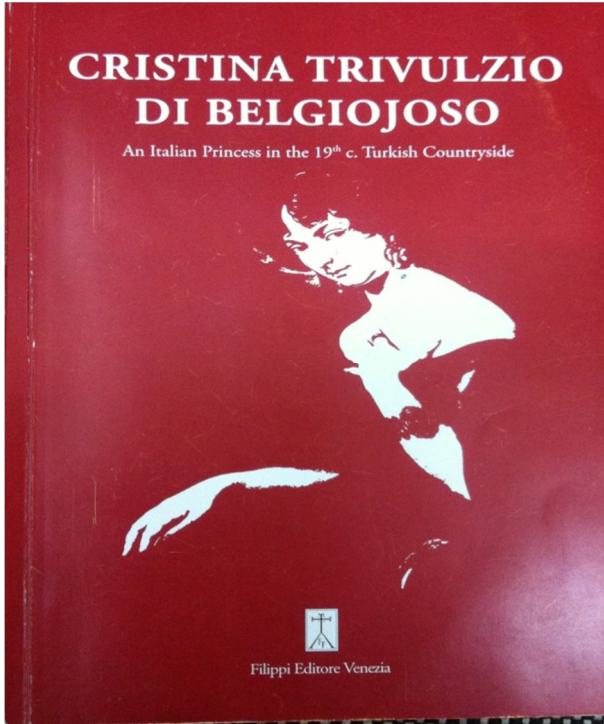

Cristina Trivulzio Di Belgiojoso An Italian Princess In The 19th C. Turkish Countryside,
Edited by Antonio Fabris, Venezia: Filippi editore Venezia, 2010, 62 sayfa.

Melike KARABACAK *

XIX. yüzyılda yaşamış bir İtalyan kadını olan Cristina Trivulzio di Belgiojoso'nun maceralı yaşamı edebiyat, İtalyan bağımsızlık tarihi, kadın tarihi ve benzer pek çok disiplin çerçevesinde çalışılmıştı. Bu çalışmalar arasında yer verilmeyen tek kısım Cristina'nın 1850-1855 yılları arasında Türkiye'de geçirdiği dönemdir. Elimizdeki bu kitap 3 Aralık 2009'da Venedik Ca'Foscari Üniversitesi'nde Cristina Trivulzio di Belgiojoso'nun Türkiye'de geçirdiği günleri aydınlatmak amacıyla yapılan atölye çalışmasında sunulan bildirilerden oluşuyor.

Bu çalışma Prof. Maria Pia Pedani ve Tarih Araştırmaları Derneği (Muda di Levante) tarafından organize edilmiş. Atölye çalışmasının dili İngilizce idi ve kitap da daha fazla okuyucuya ulaşmak amacıyla İngilizce olarak yayımlanmıştır.

Çalışma beş bölümden oluşuyor. Cristina Trivulzio di Belgiojoso'nun hayatını anlatan ilk bölüm Sandro Fortunati tarafından hazırlanmış. 28 Haziran 1808'de Milano'da doğan Cristina, zengin ve soylu bir ailenin kızıdır. Küçük yaşta iken müzik, dikiş, nakış, resim ve yabancı dil eğitimi alır, erken yaşta yaptığı aşk evliliği kısa süre sonra biter. Cristina'nın olgunluk dönemi yılları İtalyan birliğinin kurulması mücadelesinin verildiği döneme denk gelir. Cenova'ya gittiği sırada "Carbonari" örgütünün kadınlara özgü fraksiyonu olan "Giardiniera"ya katılır. Mevcut hükümet tarafından tehditler almaya başlayan Cristina

* Arş. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.

Fransa'ya gitmek zorunda kalır. Böylece sürgün yaşamı başlar. Fransa'da geçirdiği yılların ilk zamanlarında çok parasız kalır ve zor hayat koşullarıyla mücadele eder. Bir taraftan da İtalyan vatanseverler için gerekli temasları kurmaya çalışır. 1838'de bir kız çocuğu dünyaya getiren Cristina daha sakin bir hayat yaşamak amacıyla İngiltere'ye geçer. Sonra da İtalya'da mütevazı bir kasaba olan Locate'ye yerleşir. 1848'de İtalyan vatanseverler lehine değişen atmosfer uzun süre devam etmez. Nihayetinde Cristina tekrar İtalya'dan ayrılmak zorunda kalır. İlk önce Yunanistan'a gider, burada beklentilerini karşılayamayacağını anlayınca İstanbul'a geçer. Sonrasında da Ankara'nın 200 km kuzeyinde yer alan Çakmaköğlü çiftliğine yerleşir. 1850- 1855 yıllarını çiftlikte geçiren Cristina burada tarım ve hayvancılık ile uğraşarak iyi kazanç elde etmiş, edebî anlamda da verimli zaman geçirmiştir. Beş senenin sonunda önce Paris'e sonra da Locate'ye gitti. İtalyan Birliği'nin kurulmasından sonra sakin bir hayat yaşayan Cristina, 5 Temmuz 1871'de öldü. Yazar, Prenses Cristina'nın İtalyan tarihinin en maceralı yıllarına tanıklık ettiğini, İtalyan birliği rüyasının gerçekleştiği zamanda yaşadığını, bazen zamanının çok ötesinde bir kadın olduğu için anlaşılamadığını fakat yaptıklarının bugün dahi çok insana örnek olacağını tespit ederek çalışmasını bitiriyor.

XIX. yüzyılda Avrupalı kadınların doğuya seyahatleri sonucu ortaya çıkan literatürün incelendiği ve tarih metoduna yönelik bir çalışma olan *Osmanlı Ortadoğusu'nda Avrupalı Kadınlar* başlıklı ikinci bölüm Prof. Anna Vanzan tarafından hazırlanmış. Bu incelemeyle yazar şu soruya yanıt arıyor: Batılı kadınlar, Doğulu kadınları tanımlarken tıpkı karşı cinslerinin yaptığı gibi emperyalist ve oryantalist bir gözlem yolunu mu seçtiler? Yoksa kendilerinin de Batılı dünyalarında maruz kaldıkları baskının farkında olarak Doğulu hemcinsleriyle bir köprü mü kurmaya çalıştılar? Bunun yanıtı aranırken Batı için her zaman ilgi çekici olmuş olan “*harem*” ve “*hamam*” araç olarak kullanılmış. İçlerinde Cristina Trivulzio di Belgiojoso'nun yazılarının da bulunduğu döneme ait anı kitaplarını inceleyen Vanzan, bu kadın yazarların “*harem*” ile ilgili fikirlerinin mevcut Avrupa kanısından uzaklaşmadığını tespit eder. Buna göre harem, çok eşliliğin ve cinsiyet ayrımcılığının onur kırıcı bir sembolüdür. Sıra “*hamam*” a gelince yazar işlerin çok daha kötüye gittiğini, kadın yazarların erkeklere nazaran çok daha fazla önyargıya sahip olduklarını düşünür. Bu durumu da XIX. yüzyılda Avrupa'da hâkim Puritanizm ve sexfobia anlayışıyla açıklar. Sonuç olarak Anna Vanzan, bu çalışmanın Batılı kadınlar tarafından Doğulu hemcinslerine sergilenen genel yaklaşımla ilgili kesin bir hüküm bildirmediğini, pek çok Avrupalı kadının bugün de “zavallı Müslüman kadın” klişesine inandığını, fakat yeni metotlar sayesinde bu anlamda gelişmeler yaşandığını belirtiyor.

Osmanlı İmparatorluğu'nda Bir İtalyan Prenses 1850-1855 başlıklı üçüncü bölüm Prof. Dr. M. Yavuz Erler tarafından yazılmış. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki belgelerden yola çıkılarak hazırlanan bu bölümde Cristina'nın Çakmakoglu Çiftliği'nde geçirdiği zamana ait yeni bulgular tespit edilmiş. O zamana kadar yapılan çalışmalarda isminin doğru yazılmadığı belirtilen Çakmakoglu Çiftliği'nin konumu, tarihi ve 1850'li yıllarda sahip olduğu şartlar anlatılmış. Bu bölümde Cristina'nın bu çiftliği 21,000 kuruşa satın aldığı ve kızı Maria adına kaydettiğini öğreniyoruz. Çiftliğin mülkiyetine sahip olmak için Osmanlı tâbiyetine geçen kızının statüsünde meydana gelen değişiklik burada tespit edilen yeni bulgulardan bir diğeridir. Osmanlı Devleti kayıtlarına *Maria Cristina di Belgiojoso* olarak kaydedilmesiyle artık Cristina'nın meşrû kızı haline gelmiştir. Cristina ve kızınının 1855'de çiftlikten ayrılmalarından sonra çiftliğin idaresiyle ilgili bilgiler de bulunuyor. Bu bölümde Cristina'nın Çakmakoglu'ndaki günlerine ait anıları Osmanlı Arşivi'nden belgelerle karşılaştırılarak sunulmuş.

Dördüncü bölüm *Cristina'nın Çakmakoglu'ndaki Günleri* Prof. Dr. Maria Pia Pedani tarafından Cristina'nın çiftlikten gönderdiği ve yayımlanmamış mektuplar kullanılarak hazırlanmış. Cristina, bu mektuplarında kendisinin *vadi* demeyi tercih ettiği Çakmakoglu'ndaki günlük yaşamından bahseder. Orada sahibi olduğu çok sayıda hayvan, tarım arazisi ve araç ile üretim yaptığını, yöre halkıyla iyi ilişkilerini, mutlu ve sağlıklı bir yaşam sürdüğünü anlatır. İtalya'dayken sahip olduğu tıp tecrübesiyle köylülerin hastalıklarını tedavi etmede başarılı olmuştur. Bu da onların *beyzâde* ismini verdikleri Cristina'ya sonsuz bir güven duymalarını sağlamıştır. Cristina burada bir roman ve bazı oyunlar yazdı. Fransızca olarak kaleme aldığı bu yazılar önyargıdan uzak bir seziiyle yazıldıkları için Osmanlı toplumu hakkında çok önemli bilgiler verir. Bir kadın olması ve yöre halkı ile yakın ilişkiler kurması hasebiyle onun tanımladığı Osmanlı toplumu XIX. yüzyıla ait diğer oryantalistlerinki gibi hayalî kurgulara değil, gerçeğe dayanır. 1853 Temmuz'unda hükümet Milano'ya dönmesi şartıyla onu affedeceğini bildirdiği halde Cristina sağlık durumunu sebep göstererek bir sene daha vadisinde kalmayı başarmış, 9 Ekim 1854'te İtalya'ya dönmüştür.

Beşinci ve son bölüm Prof. Reiner Speelman'ın yazdığı *Cristina Belgiojoso'nun Kudüs Seyahati Kitabı* başlığını taşıyor. İlk olarak Fransızca basılan kitabın İngilizce baskısı *Harems and Oriental Scenery*, New York: Carleton, 1862'dir. 1852'de Çakmakoglu'ndan ayrılarak çıktığı bu seyahatinde Cristina, Çerkeş, Ankara, Kapadokya, Adana, İskenderun, Antakya, Suriye, Beyrut, Kudüs, Şam, Halep, Lübnan Dağı, Ereğli ve Konya'yı görür, buralar hakkında yazar. Bu kitapta doğu ve batı arasındaki farklara temas eder. Kadınların yaşamını

yakından gözlemleme şansı olduğu için kadın ve harem konusuna vurgu yapar. Gördüğü yerlerdeki günlük yaşama dair bilgiler verir.

XIX. yüzyılda Osmanlı topraklarını çok sayıda Avrupalı kadın gezmiş ve bazıları deneyimlerini yazıya dökmüştü. Cristina Trivulzio di Belgiojoso, Osmanlı'nın Avrupalı mültecilere kucak açtığı bir dönemde siyasî bir suçlu olarak Anadolu'ya gelmişti. Geliş amacı bu noktada onu diğer kadınlardan ayırır. Anadolu'da kendine bir mülk edinerek beş sene kalmış, Kudüs'e yaptığı seyahat sırasında çok yeri görmüş, Osmanlı toplumu ve özellikle kadınların yaşamı hakkında deneyimlerini yazılarıyla aktarmıştı. Eserlerinin pek çoğunun Fransızca olması sebebiyle bu kitap bize Cristina Trivulzio di Belgiojoso'nun deneyimlerine ulaşmamızda bir ilk adım olarak kaynaklık ediyor.